

Initiatiefvoorstel: krachtens artikel 78 van de Grondwet van de republiek Suriname (S.B. 1987 no. 116, zoals gewijzigd bij S.B. 1992 no. 38), ingediend d.d. 4 juli 2023 door S. Tsang, J. Vreedzaam, R. Tarnadi en E. Jones allen leden van De Nationale Assemblée, houdende regels voor de wijziging van de Kiesregeling (S.B. 1987 no. 62, geldende tekst S.B. 1996 no. 15 zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 55 (Wet op de Kiesregeling).

Paramaribo, 4 juli 2023

De initiatiefnemers:

ir. S. Tsang

J. Vreedzaam

R. Tarnadi

mr. E. Belfort

mr. E. Jones

WET van .....,
houdende nadere wijziging van de
Kiesregeling (S.B. 1987 no. 62,
geldende tekst S.B. 1996 no. 15, zoals
laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 55)

ONTWERP

DE PRESIDENT VAN DE REPUBLIEK SURINAME,

In overweging genomen hebbende, dat mede in het kader van de beslissing van het Constitutioneel Hof van de Republiek Suriname d.d. 5 augustus 2022, zaaknr. CH-02, het nodig is de Kiesregeling (S.B. 1987 no. 62, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 55) nader te wijzigen;

Heeft, de Staatsraad gehoord, na goedkeuring door De Nationale Assemblée, bekrachtigd de onderstaande wet:

ARTIKEL I

In de Kiesregeling (S.B. 1987 no. 62, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 55) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A. Na artikel 2 wordt een nieuw artikel 2a opgenomen, luidende als volgt:

De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, Organisatie, taken en bevoegdheden

Artikel 2a

1. Er is een Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit belast met de herwaardering, dan wel herijking van de zetels, inhoudende dat de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit volgens de in deze wet opgenomen rekenkundige norm vaststelt of het aantal zetels per district in overeenstemming is met het bij het Centraal Bureau voor Burgerzaken geregistreerde aantal stemgerechtigden in het district.
2. De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit is samengesteld uit 5 (vijf) leden die op voordracht van De Nationale Assemblée door de President worden benoemd en ontslagen.
3. De leden van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, worden benoemd door de President voor de duur van tien jaren en kunnen terstond éénmalig worden herbenoemd.
4. De leden van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit zijn benoembaar, indien zij:
  - a. van onbesproken gedrag zijn

3. Het aantal zetels per kiesdistrict voor de verkiezing van de leden van De Nationale Assemblée, is gelijk aan de laatste door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit vastgestelde en gepubliceerde herijking van ten minste één jaar vóór die verkiezing.
4. De door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit volgens lid 2 van dit artikel toegewezen aantal zetels per kiesdistrict, worden door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit onverwijld door middel van een schriftelijke kennisgeving aan de President en De Nationale Assemblée publiekelijk bekend gemaakt. Deze kennisgeving wordt binnen 14 dagen in het Advertentieblad van de Republiek Suriname en op de websites het Centraal Hoofdstembureau en De Nationale Assemblée gepubliceerd.
5. Binnen 1 (één) maand na de publicatie van het resultaat van de herijking van de zetels zoals omschreven in lid 1 en 2 van dit artikel, zijn ten minste 10 (tien) leden van de Nationale Assemblée of de minister van Binnenlandse Zaken bevoegd om, middels een met reden omkleed verzoekschrift, in beroep te gaan bij de Kantonrechter in het Eerste Kanton. De Kantonrechter beslist, na de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit ter zake te hebben gehoord, binnen uiterlijk 2 (twee) weken over dit verzoek.
6. Binnen 2 weken na het vonnis van de Kantonrechter zoals bepaald in lid 6 van dit artikel, zijn de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, tenminste 5 leden van De Nationale Assemblée of de minister van Binnenlandse Zaken bevoegd om hoger beroep aan te tekenen bij het Hof van Justitie. Binnen uiterlijk 2 weken na het appel, beslist het Hof van Justitie.

B. Artikel 9 komt te luiden:

1. Er zijn tien kiesdistricten. De grenzen van de kiesdistricten zijn in artikel 24 vastgelegd.
2. Voor de afvaardiging per kiesdistrict van leden naar De Nationale Assemblée, gelden de volgende regels voor toewijzing van het aantal zetels aan elk kiesdistrict:
  - a. De Landelijke Gemiddelde Kiesdeler (LGK) is gelijk aan het totaal aantal kiesgerechtigden op een door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit goedgekeurde kiezerslijst gedeeld door 51. Het aantal zetels per kiesdistrict is gelijk aan het Aantal verkregen uit deze deling, afgerond naar beneden.
  - b. Het resterend aantal zetels na de toewijzing van de zetels volgens dit lid onder a, zijn de Landelijke Restzetels (LR). Deze restzetels worden vervolgens aan kiesdistricten toegewezen volgens het onder d van dit lid beschreven proces.
  - c. De Districts-Kiesdeler (DK) wordt vastgesteld door het aantal kiesgerechtigden van dat district te delen door het aan dat kiesdistrict toegewezen aantal zetels, volgens het in dit lid onder a gestelde.
  - d. Alle Landelijke Restzetels worden per zetel steeds toegewezen aan het kiesdistrict met de hoogste Districts-Kiesdeler. De Districts-Kiesdeler wordt na elke toewijzing van een Landelijke Restzetel opnieuw berekend conform het gestelde onder c.

e. Bij districten met nul zetels wordt bij het vaststellen van de Districts-Kiesdeler zoals bedoeld in dit lid onder c, het delen door nul op oneindig gesteld, waardoor deze districten als eerst in aanmerking komen voor de Landelijke Restzetels. Indien er meer dan één district nul zetels heeft, worden de restzetels aan deze districten toegewezen in volgorde van de meeste naar de minste kiesgerechtigden.

3. Voor de eerstvolgende verkiezing na de afkondiging van deze wet, wordt de volgende zetelverdeling conform toepassing van het in het tweede lid gestelde, gehandhaafd voor de kiesdistricten:

- a. Paramaribo 21zetels
- b. district Wanica 12 zetels
- c. district Nickerie 3 zetels
- d. district Commewijne 3 zetels
- e. district Sipaliwini 3 zetels
- f. district Brokopondo 1 zetel
- g. district Marowijne 2 zetels
- h. district Para 3 zetels
- i. district Saramacca 2 zetels
- j. district Coronie 1 zetel

C. Artikel 24 lid 1 komt te luiden:

1. Voor de verkiezing van de leden van De Nationale Assemblée, als bedoeld in artikel 9, wordt Suriname verdeeld in kiesdistricten, waarvan de grenzen samenvallen met de huidige districtsgrenzen. Wijziging hiervan dient bij wet te geschieden.

D. Artikel 38 lid 1 komt te luiden:

1. Door de politieke organisaties die wensen deel te nemen aan de verkiezingen, worden bij het Centraal Hoofdstembureau op de dag der kandidaatstelling voor de verkiezing van leden voor De Nationale Assemblée als bedoeld in artikel 9 vanaf 08.00 uur tot 18.00 uur de lijsten van kandidaten zowel digitaal als op schrift ingeleverd. Politieke organisaties machtigen schriftelijk ten minste één hoofdbestuurslid om de kandidatenlijsten namens de politieke organisatie in te leveren.

E. Artikel 53 lid 2 komt te luiden:

2. De verzamellijst wordt onverwijld algemeen bekend gemaakt door plaatsing in het Advertentieblad van de Republiek Suriname en op de website van het Centraal

Hoofdstembureau. Afschrift van deze lijst wordt voor een ieder ter inzage gelegd op de Districts-Commissariaten in de districten.

ARTIKEL II

Slot- en overgangsbepalingen

1. Deze wet wordt in het Staatsblad van de Republiek Suriname afgekondigd.
2. Zij treedt inwerking met ingang van de dag volgende op die van haar afkondiging, met uitzondering van het onder A opgenomen artikel 2b lid 2 inzake de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit.
3. Het onder A opgenomen artikel 2b inzake de herijking van de zetels door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit treedt in werking vanaf de eerst navolgende verkiezing, na aanneming van deze wet, en de daaropvolgende verkiezingen. 4. Conform het gestelde in lid 3, dient de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit uiterlijk twee jaar na de eerstvolgende verkiezing, na aanneming van deze wet, te zijn ingesteld. Nadere regels met betrekking tot de samenstelling, inrichting en de werkwijze alsmede de rechtsgevolgen van de beslissingen van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, worden bij wet vastgesteld.
5. De Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van deze wet.

Gegeven te Paramaribo, de 2023

CHANDRIKAPERSAD SANTOKHI

WET van .....
houdende nadere wijziging van de
Kiesregeling (S.B. 1987 no. 62,
geldende tekst S.B. 1996 no. 15, zoals
laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 55)

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. Algemeen deel

Deze wet tot wijziging van de Kiesregeling introduceert de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, alsmede een wijziging van het kiesstelsel ten aanzien van de verkiezing van de leden van De Nationale Assemblée, ingevolge het (gewijzigde) artikel 61 van de Grondwet van de Republiek Suriname.

Een van de belangrijkste conclusies van de evaluaties van de verkiezingen voor De Nationale Assemblée in de afgelopen jaren, was dat het in de Grondwet en de Kiesregeling geregelde districtenstelsel voor de verkiezingen van De Nationale Assemblée en de in de Kiesregeling vastgelegde zetelverdeling per district een aanzienlijke onevenredigheid opleverde tussen het door de politieke organisaties per district behaalde aantal De Nationale Assemblée-zetels en het aantal inwoners per district.

Als gevolg hiervan kwam de representatie van het Surinaamse volk in het politieke democratisch proces op gespannen voet te staan met het bepaalde in artikel 52 van de Grondwet, een kernartikel waarop de politieke democratie in Suriname is gefundeerd. Volgens artikel 52 lid 2 van de Grondwet kenmerkt de politieke democratie zich door "participatie en representatie" van het Surinaamse volk.

Primair strekt deze wet tot het voldoen aan de beslissing van het Constitutioneel Hof van de Republiek Suriname d.d. 5 augustus 2022, zaaknr. CH-02, inzake toetsing ex artikel 144 Grondwet jo. artikel 12 lid 1 Wet Constitutioneel Hof van de artikelen 9 jo. 24 van de Kiesregeling op strijdigheid met de Grondwet, alsmede het Internationaal Verdrag inzake Burger en Politieke Rechten (IVBPR), het Amerikaans Verdrag voor de Rechten van de Mens (AVRM) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Bij genoemd besluit heeft het Constitutioneel Hof de aan het Hof voorgelegde rechtsvraag of de artikelen 9 en 24 van de Kiesregeling strijdig zijn met de Grondwet en toepasselijke internationale verdragen bevestigend beantwoord, met als motivering onder meer dat deze bepalingen van de Kiesregeling, vanwege de in 1987 in de Kiesregeling aan een aantal districten toegekende electorale voordelen, thans resulteren in ongelijk stemgewicht en ongeoorloofde positieve discriminatie. Het Constitutioneel Hof heeft onder meer het volgende overwogen:

- b. nimmer zijn veroordeeld wegens het begaan van een misdrijf
  - c. kennis en deskundigheid beschikken over een aantoonbaar academisch denkniveau
  - d. ingezetenen zijn die de Surinaamse nationaliteit bezitten
  - e. de leeftijd van 35 jaar hebben bereikt en niet uitgesloten zijn van het kiesrecht.
5. Een lid van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit kan niet tegelijkertijd zijn Minister, lid van de Nationale Assemblée, lid van de Rechterlijke Macht, lid van de Staatsraad, lid van de gewapende machten, lid van de Rekenkamer, dan wel van het Constitutioneel Hof, Districts- of Ressortsraadslid of kandidaat dan wel kandidaat plaatsvervanger bij enige verkiezing waarbij hij of zij actief de werkzaamheden als in deze wet bedoeld mee uitoefent.
6. De Voorzitter en de leden van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit leggen in handen van de President de navolgende eed of belofte af: "Ik zweer (beloof) dat ik als Voorzitter (lid) van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit bij de uitoefening van mijn taak de bepalingen van de Grondwet, de Kiesregeling en het Kiesbesluit nauwgezet in acht zal nemen en mijn dienovereenkomstig zal gedragen. Zo waarlijk helpe mij God Almachtig (Dat belooft ik)!".
7. De leden van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit worden op eigen verzoek door de President ontslagen. Zij kunnen voorts door de President worden geschorst en ontslagen wegens ongeschiktheid, onbekwaamheid dan wel wegens andere zwaarwegende in de persoon van de betrokkene gelegen redenen, veroordeling wegens een misdrijf en als zij in staat van faillissement verkeren. De voordracht voor schorsing of ontslag wordt niet gedaan dan nadat De Nationale Assemblée ter zake zijn gehoord.
8. Aan de Verkiezingsautoriteit wordt een secretaris, alsmede secretariaat toegevoegd. De secretaris wordt door de President benoemd.
9. De Minister van Binnenlandse Zaken is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, met inachtneming van de Comptabiliteitswet 2019.

Artikel 2b

1. De Minister aan wie de zorg voor Binnenlandse Zaken is opgedragen verstrekt de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit binnen de kortst mogelijke termijn de inlichtingen, alsmede toegang tot het Bevolkingsregister bij het Centraal Bureau voor Burgerzaken, het kiesregister en de kiezerslijst, die het voor de uitoefening van zijn taak, hem bij deze wet opgelegd, nodig acht.
2. De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit is bevoegd en dient de zetels vóór de verkiezing ieder jaar te herijken, ter vaststelling dat de zetels in overeenstemming zijn met het aantal stemgerechtigde inwoners zoals geregistreerd in het Bevolkingsregister van het Centraal Bureau voor Burgerzaken. De rekenkundige norm voor de herijking door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit, geschied conform artikel 9, steeds op basis van de door de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit goedgekeurde kiezerslijsten die per jaar worden gegenereerd in dezelfde maand van het jaar als waarin de laatste verkiezingen zijn gehouden.

"Kiesstelsels dienen te beantwoorden aan de basisregels van het kiesrecht. Deze regels zijn onder meer het gelijke gewicht van een ieders stem, regelmatige verkiezingen, geheime en vrije verkiezingen, goede en transparante controles op het stemproces. Uitgangspunt van de jurisprudentie is dat het gelijkheidsbeginsel verlangt dat het kiesstelsel is gebaseerd op het one-person, one-vote beginsel. Het gelijkheidsbeginsel vertaalt zich ook in het kiesrecht als een beginsel waarbij elke burger niet alleen gelijk is bij het gebruik van dit recht (er is wel sprake van actief en passief kiesrecht) maar ook het gewicht van hun stem gelijk dient te zijn ten opzichte van elkaar in een bepaald district even zwaar moet wegen ten opzichte van volksvertegenwoordigers te kiezen in een bepaald district even zwaar moet wegen ten opzichte van het recht van een andere burger die hetzelfde recht heeft in een ander district.

Het Constitutioneel Hof heeft op basis van de statistieken geconstateerd dat er significante afwijkingen zijn van het stemgewicht van de districten ten opzichte van elkaar, op grond waarvan artikel 9 en 24 Kiesregeling ongrondwettig zijn. Het rechtsgevolg hiervan is dat deze bepalingen hun rechtskracht hebben verloren en derhalve dienen te worden gewijzigd.

De in deze wet vastgelegde actualisering van de zetelaantallen per district en de daarbij gebruikte rekenmethode blijven binnen de 10% marge voor de One Man, One Vote, One Value gedachte en het gelijkheidsbeginsel als norm voor een verantwoorde evenredige vertegenwoordiging, zoals gespecificeerd in het besluit van het Constitutioneel Hof. Verwezen wordt naar de toelichting bij artikel 9.

Vanwege de korte tijd die resteert tussen de datum der inwerkingtreding van deze wet en de verkiezingen van 25 mei 2025, zijn in deze wet de minimale wijzigingen opgenomen ten einde te voldoen aan de uitspraak van Constitutioneel Hof, opdat de verkiezing in 2025 veilig gesteld wordt.

Tevens kan deze wet als een overgangsregeling worden beschouwd naar een algehele wettelijke en integrale herziening van het kiesstelsel. Een dergelijke herziening gaat gepaard met een groter aantal ingrijpende wijzigingen van de Kiesregeling en de Grondwet, en dient een ruime voorbereidingstijd en een breed maatschappelijk draagvlak te hebben.

Zo dient ingeval van invoering van een landelijke evenredige vertegenwoordiging onder meer de rol van Districts- en Ressortraden en de verkiezingsprocedures voor De Nationale Assemblée en de Districts- en Ressortraden grondig te worden geëvalueerd en herzien. Zoals aangegeven is voor een zodanig ingrijpend wetgevingsproces onvoldoende tijd aanwezig.

Het woonplaatsbeginsel als bedoeld in het gewijzigde artikel 61 lid 2 van de Grondwet juncto artikel 5 van de Kiesregeling blijft van kracht voor elke kandidaat afgevaardigde voor een districtszetel, gedurende de vermelde termijn. Zie echter de in Artikel II onder A opgenomen overgangsbepaling.

Gelet op het feit dat deze wet als een tussenoplossing kan worden gekwalificeerd, is alvast de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit geïntroduceerd, die vooralsnog alleen belast zal zijn met de herijking van de zetels. Bij de integrale wijziging van het kiesstelsel is het noodzakelijk om, ingevolge de adviezen van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) en het Onafhankelijk Kiesbureau, de algehele organisatie van de verkiezing over te hevelen naar de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit. Tot slot is van de gelegenheid gebruik gemaakt om de artikelen 38 lid 1 en 53 lid 2 van de Kiesregeling redactioneel aan te passen in het kader van de modernisering van het democratisch verkiezingsproces.

B. Artikelsgewijs

Artikel 2a

De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit wordt middel deze bepaling geïntroduceerd. Het uiteindelijke doel is om de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit te belasten met de volgende taken, te weten:

- de algehele organisatie van de verkiezingen.
- de eindverantwoordelijkheid voor het kiesregister en de kiezerslijsten.
- de herijking van de zetels.

Ten aanzien van de algehele organisatie van de verkiezingen, is thans de minister van Binnenlandse Zaken hiermee belast. Echter kan een belangenverstremming ontstaan wanneer de regerende partij de verkiezing organiseert. Immers is het niet uitgesloten dat regeringen kunnen trachten om de uitslag van de verkiezingen naar hun hand te zetten. Het is daarom noodzakelijk om de organisatie van de verkiezingen, af te scheiden van de regering. Ter minimalisering van conflicterende belangen, hebben de OAS, het Constitutioneel Hof, het Kiesbureau, verschillende politieke organisaties en overige instituten diverse malen aangegeven dat het noodzakelijk is dat een Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit belast wordt met de organisatie van de verkiezing.

De taken en bevoegdheden van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit ten aanzien van de organisatie van de verkiezingen, zullen naadloos moeten aansluiten op die van de overige verkiezingsorganen. Hiervoor is het van belang een gedegen inventarisatie te maken van de huidige werking van de bestaande verkiezingsorganen, zodat op een adequate wijze bevoegdheden kunnen worden toegekend aan dergelijke verkiezingsautoriteit. Echter is het vanwege de korte tijdsspanne tussen de inwerkingtreding van deze wet en de verkiezing van 2025, niet haalbaar om dergelijke exercitie te doen. Bij de integrale herziening van het kiesstelsel zal nader uitvoering moeten worden gegeven aan het toebedelen van bevoegdheden aan de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit.

Ten aanzien van de het aanstellen van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit als eindverantwoordelijke voor het kiesregister en de kiezerslijst, ligt de volgende redenering ten grondslag.

Het kiesregister en de kiezerslijsten zijn fundamenteel voor de organisatie van elke verkiezingen. De praktijk heeft echter uitgewezen dat er ongeregelheden zich voordoen in de vaststelling van het kiesregister en de kiezerslijsten. Ter illustratie hiervan wordt verwezen naar het Proces-verbaal van de zitting van het Kiesbureau inzake het al dan niet bindend verklaren van de verkiezingen van 25 mei 2020, waarin het Kiesbureau het volgende heeft opgenomen.

De kiezerslijsten waren niet volledig, omdat een aantal personen, ten onrechte waren geplaatst of afgevoerd of geheel niet voorkwamen op de kiezerslijsten. Daarnaast was gebleken dat per 23 mei 2022, 78.783 (21%) van de oproepingskaarten niet waren uitgereikt. Als gevolg hiervan was het aannemelijk dat er relatief grote onjuistheden waren op de definitieve kiezerslijsten, waardoor het percentage van de opkomst vertekend was. Voorts was gebleken dat circa 75% van de adressen in Paramaribo en Wanica er aantallen van 10 tot

150 personen onjuist waren geregistreerd. Zo kwamen bijvoorbeeld baby's, overleden etc. tevens voor op de definitieve keizerslijsten.

Ten einde de juistheid van het kiesregister en de kiezerslijsten te waarborgen en ter voorkoming van een belangenverstrengeling, is het dan ook noodzakelijk dat de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit wordt aangesteld als de eindverantwoordelijke voor het beheer en de vaststelling hiervan. Bij de integrale herziening van de Grondwet en de Kiesregeling, dient deze bevoegdheid te worden gereguleerd.

Zoals gesteld zal vanwege de korte tijdspanne tussen de inwerkingtreding van deze wet en de verkiezing van 2025 alleen mogelijk zijn om nu de bevoegdheid van herijking toe te kennen aan de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit. Aangezien de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit vooralsnog alleen belast is met de herijking van de zetels, is het voldoende dat het bestaat uit 5 leden. Bij de integrale wijziging kan het bestuur, indien nodig, worden verruimd.

Lid 3 De benoemingstermijn van de leden van de OVA valt niet direct samen met een regeertermijn, ter voorkoming dat benoemingen van de leden gepolitiseerd worden; de termijn van 11 jaren beoogt te waarborgen dat de leden niet elke verkiezing worden "gereshuffeld" en de leden ten minste twee achtereenvolgende verkiezingen leidinggeven aan de OVA. Hierdoor kan expertise worden opgebouwd en hoeven niet bij elke verkiezing opnieuw – en mogelijk relatief onervaren- leden benoemd te worden. Om vergelijkbare redenen zal de OVA geleidelijk een vast eigen personeelsbestand kunnen opbouwen.

Lid 4-8 In deze leden zijn de benoemings- en ontslaggronden opgenomen, alsmede de eed die de leden afleggen bij hun benoeming. Tevens is het secretariaat wettelijk geregeld, alsmede de verantwoordelijkheid voor het beheer en de begroting van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit.

Voor een adequate herijking van de zetels en het vertrouwen daarin bij de samenleving is het essentieel dat de OVA een sterk instituut is dat tevens dicht bij de burgers en kiesgerechtigden staat. Hiervoor is de adequate bemensing en financiering ter waarborging van de continuïteit van de OVA essentieel.

Artikel 2b

Het Constitutioneel Hof heeft overwogen dat de wijziging van de bevolkingsomvang in de districten heeft geleid tot significante onevenwichtigheid van het stemgewicht van de kiezer per district. Indien de zetels dus bij de inwerkingtreding van deze wet worden vastgesteld op basis van evenredigheid, is het reëel dat het door de groei of afname van het aantal inwoners per district over enkele jaren, wederom kan lijden tot een ongelijk stemgewicht van de kiezers per district. Zodoende kan de zetelverdeling alsdan in de toekomst mogelijk niet meer in overeenstemming zijn met het bij het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB) geregistreerde aantal stemgerechtigden in het betreffende district.

De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit heeft tevens tot taak om ruim voorafgaand aan elk verkiezingsjaar de zeteltoewijzing van elk district te herijken. Dit betekent dat de OVA zal vaststellen of de zetels nog in overeenstemming zijn met het aantal stemgerechtigde inwoners

per district en wel op basis van het bij het Centraal Bureau voor Burgerzaken geregistreeerde aantal stemgerechtigden per district.

Lid 2 De grondslag van de rekenmethode van de herijking is gestoeld op artikel 61 Grondwet en is derhalve: dat aan elk district in eerste instanties de zetels worden toegekend, welke worden bepaald door het aantal kiesgerechten in dat district te delen door de Landelijke Gemiddelde Kiesdeler (LGK - de LGK wordt bepaald door het totaal aantal kiesgerechtigden in het land, te delen door 51), en dit getal af te ronden naar beneden, ongeacht het getal achter de komma.

Door het afronden naar beneden zullen er mogelijk restzetels overblijven die dan kunnen worden verdeeld in volgorde van het district met de hoogste Districts-Kiesdeler (DK). De DK wordt bepaald door het aantal kiesgerechtigden in het district, te delen door het aantal toegewezen zetels. Het district met de, op dat moment, hoogste DK krijgt steeds de eerstvolgende restzetel toebedeeld, waarna de DK van het district opnieuw wordt berekend. De procedure eindigt wanneer alle restzetels zijn verdeeld.

Om te voorkomen dat er districten 0 zetels krijgen, wordt de assumptie gedaan dat bij het delen door 0, er een oneindig groot getal ontstaat, waardoor bij de berekening van de DK, het district met 0 zetels, de hoogste DK zal krijgen en derhalve de restzetel als eerste toegekend zal krijgen. Mocht er onverhoopt meerdere districten 0 zetels hebben, dan zal het district met meer kiesgerechtigden, de voorkeur krijgen voor de restzetel.

Hiermee wordt een rekenkundig model gegeven dat dynamisch is en de districtsevenredigheid waarborgt en welke garandeert, dat elk district een zetel wordt toegekend, zodat het vanuit maatschappelijk, sociaal en politiek perspectief gezien, elk district een representatie, dan wel een vertegenwoordiging zal hebben in De Nationale Assemblée.

Lid 3, 4, 5 De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit dient de herijking uiterlijk 12 maanden voor de verkiezingen vast te stellen en te publiceren in het Advertentieblad van de Republiek Suriname en op haar website. Met ingang van de dag van de publicatie, is de herijking bindend.

Lid 6, 7, 8 De rechtsmaatregelen die kunnen worden getroffen tegen de herijking zijn in deze leden nader omschreven. Ten einde een objectieve en transparante beroepsmogelijkheid te bieden, zijnde organen die over het beroep beslissen de Kantonrechter en het Hof van Justitie.

Artikel 9

Lid 1. De in 1987 in verband met het districtenstelsel in artikel 9 van de Kiesregeling gefixeerde zetelaantallen voor de districten, zijn in het nieuwe artikel 9 geactualiseerd op de grondslag van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging per district. Voor de calculatie is uitgegaan van de bij het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB) geregistreeerde wettelijk aantal stemgerechtigde inwoners van het betreffende district. De grondslag van de berekening van de zetels is de herijkingsformule die is neergelegd in artikel 2a van deze wet.

Van belang is om vast te stellen of de zetelverdeling, zoals neergelegd in artikel 9, voldoet aan de grondwettelijke eisen. Immers had het Constitutioneel Hof beslist dat artikel 9 in strijd was met de grondwettelijke- en verdragsrechtelijke bepalingen. Ter voorkoming dat in de toekomst wederom een strijdigheid ontstaat tussen artikel 9 en de Grondwet, is het cruciaal dat de vraag wordt beantwoord of de herijkte zetels in deze wet, in overeenstemming zijn met de Grondwet en verdragen. De wijziging van artikel 9 is op basis van de volgende grondslag in overeenstemming geacht met de Grondwet.

Artikel 61 Grondwet bepaalt dat in Suriname een stelsel van evenredige vertegenwoordiging per district van kracht is. Dit betekent dat binnen elk district op basis van evenredigheid de zetels dienen te worden berekend. Daarnaast dient het kiesstelsel tevens te voldoen aan de eisen van het gelijkheidsbeginsel, hetgeen is verankerd in artikel 8 Grondwet. Rekening houdend met het feit dat het significant verschil in stemgewicht van de districten ten opzichte van elkaar, de grondslag is geweest van het besluit van het Constitutioneel Hof om artikel 9 strijdig te oordelen met de Grondwet, dient zulks in deze bepaling te worden geadresseerd en gecorrigeerd. Wil er dus sprake zijn van waarlijke gelijkheid zal het stemgewicht van de verschillende districten ten opzichte van elkaar in evenwicht moeten zijn, dan wel dienen afwijkingen minimaal te zijn. Op deze manier wordt dan ook voldaan aan artikel 8 Grondwet, met als gevolg dat de soevereine wil van het volk tot uitdrukking wordt gebracht.

De fundamentele uitgangspunten voor de wijziging van artikel 9 zijn:

- Het stelsel van evenredige vertegenwoordiging per district (artikel 61 Grondwet)
- Het gelijkheidsbeginsel (artikel 8 Grondwet)
- Het tot uitdrukking komen van de soevereine wil van het volk (artikel 55 Grondwet)

Op basis van bovengenoemde uitgangspunten zijn de zetels in artikel 9 vastgesteld.

Blijkens de rekenkundige formule die ten grondslag ligt aan de wijziging van artikel 9 is er sprake van een wettelijke evenredigheid van 91,3%. Dit resultaat vertoont dus geen volledige (100%) evenredigheid, maar behelst een afwijking van 8,7%. De rechtsvraag die rijst is of deze afwijking van 8,7% geoorloofd is tegen de achtergrond van de grondwettelijke vereisten van het kiesrecht zoals in het bovenstaande is omschreven. Ter beantwoording van deze vraag geeft het besluit van het Constitutioneel Hof handvaten.

Het Constitutioneel Hof overweegt in haar besluit dat bij de vaststelling van de zetels wettelijke perfectie niet vereist is. Immers wordt rekenkundige perfectie van geen enkel kiesstelsel verwacht. Vandaar dat rekenkundige evenredigheid dus niet noodzakelijk is. Het Constitutioneel Hof stelt verder "Kleine afwijkingen van de wettelijke gelijkheid leveren op het eerste gezicht geen schending van het gelijkheidsbeginsel en daarover hoeft geen verantwoordelijkheid te worden afgelegd. Van een kleine afwijking is sprake als het verschil in bevolkingsomvang tussen het kleinste en het grootste district niet groter is dan 10%. In dat geval wordt uitgegaan van het vermoeden dat het kiesstelsel in overeenstemming is met het gelijkheidsbeginsel."

Toepassing van bovenstaande norm van het Constitutioneel Hof leidt tot het volgende. Het grootste district Paramaribo bevat in het jaar 2022 in totaal 233.448 inwoners minus het kleinste district Coronie 2.873, is 273.575, zijnde het verschil tussen het grootste en het kleinste district. Dit levert een afwijkingsmarge van $231.575 : 2.873 \times 100\% = 8.060\%$. Overigens is het verschil qua bevolkingsaantal tussen Paramaribo en elk ander district groter

dan 10%. Het terugbrengen van deze afwijking naar een marge van 10% tussen het grootste en kleinste district is dus alleen mogelijk als de grenzen van alle districten worden aangepast op een zodanige wijze dat de bevolkingsomvang van alle kiesdistricten niet meer afwijkt dan 10%.

Echter bestaat er geen politiek draagvlak om deze exercitie uit te voeren, primair vanwege de tijdsdruk om de verkiezing van 2025 veilig te stellen. In algemene zin levert het voldoen aan deze norm dus grote uitdagingen op. Gelukkigerwijs is de norm zoals voorgesteld door het Constitutioneel Hof, niet het enige uitgangspunt om een geoorloofde afwijkingmarge vast te stellen. Primair dient het kiesstelsel te voldoen aan de Grondwet en verdragen en zal artikel 9 in de eerste plaats hieraan moeten worden getoetst. Deze toetsing, met in achtname van de overweging van het Constitutioneel Hof, levert het volgende op.

Het oude artikel 9 had als uitkomst dat de samenstelling van De Nationale Assemblée in zeer onvoldoende mate een reflectie was van de wil van de kiezer. Dit probleem deed zich in het bijzonder voelen in de kiesdistricten Paramaribo en Wanica waar rond 67% van het electoraat woonachtig is. Alhoewel in deze districten de meerderheid van het electoraat woonachtig is, moesten deze districten het qua vertegenwoordiging doen met een minderheid in De Nationale Assemblée. Met andere woorden vertegenwoordigde de minderheid, de meerderheid in De Nationale Assemblée. Het behoeft geen betoog dat zulks onacceptabel is in een democratie. Het is met name deze zeer ongelijke waardering tussen deze districten die heeft geleid tot het besluit van grondwettelijke onrechtmatigheid van artikel 9 en 24 Kiesregeling. De zetelverdeling was zodoende strijdig met het gelijkheidsbeginsel.

De wijziging van artikel 9 brengt met zich mee dat het aantal zetels van Paramaribo en Wanica wordt verhoogd van 47% naar 64%. Het aantal zetels van 64% is dan ook in evenwichtige verhouding met het percentage van het electoraat in deze twee districten, namelijk 67%. De fundamentele ongelijkheid en het gebrek aan evenredigheid van het oude artikel 9 wordt door de wijziging van deze bepaling dan ook in hoge mate geadresseerd en bovenal gecorrigeerd. De districten Paramaribo en Wanica waar zoals gezegd een meerderheid van het electoraat woont, verkrijgen een nagenoeg evenredige meerderheid van het aantal zetels. Weliswaar is het niet exact mathematisch, maar dat wordt van geen enkel kiesstelsel verlangd. Het verschil is naar verwachting dermate klein dat het voldoet aan de grondwettelijke norm van evenredigheid en de kiezer wordt in redelijkheid ook gelijkmatig gewaardeerd. Zeker ook als rekening wordt gehouden met de wens van De Nationale Assemblée om te verzekeren dat elk district met ten minste 1 persoon in De Nationale Assemblée vertegenwoordigd moet zijn. Derhalve ook vertegenwoordigers uit relatief dunbevolkte districten. Uit een oogpunt van democratische representatie vertoont de wijziging van artikel 9 een rechtmatige evenwichtige balans tussen evenredige en gelijke en daarmee rechtvaardige representatie van de kiezer. Vooral vanwege het feit dat de afwijking in zijn geheel 8.7% is en het tevens valt binnen de hoogte van het door het Constitutioneel Hof voorgestelde aanvaardbare afwijkingmarge van 10%.

Gelet op al het bovenstaande voldoet de zetelverdeling zoals neergelegd in artikel 9 aan de grondwettelijke eisen van artikel 8 jo 61 jo 55 Grondwet.

Lid 2 Vanwege het feit dat de toekomstige groei of afname van het aantal inwoners per district, wederom kan leiden tot een onevenwichtigheid van de zetels, ten opzichte van het aantal inwoners, is het noodzakelijk dat de zetels voor elke verkiezing worden herijkt. De Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit is bevoegd om de herijking te doen plaatsvinden, op de

wijze zoals omschreven in artikel 2b. Indien de resultaten van de herijking verschillen van het bepaalde in artikel 9, wordt het van rechtswege gewijzigd op grond van het resultaat van de herijking en op de wijze zoals bepaald in artikel 2b.

Artikel 24

Lid 1. Voor de verkiezing van de leden van De Nationale Assemblée als bedoeld in artikel 9 wordt uitgegaan van de huidige kiesdistricten, waarvan de grenzen samenvallen met de grenzen van de bij wet vastgestelde districtsgrenzen. De districtsgrenzen zijn geregeld bij decreet Districtenindeling 1983 (S.B.1983 no.24).

Tevens moet rekening worden gehouden met de expliciete verwijzing in Art. 160 lid 2 van de Grondwet naar het decreet Districtenindeling 1983, waardoor het niet noodzakelijk is dat in artikel 24 eventueel zou worden opgenomen dat "de districtsgrenzen bij wet worden bepaald".

Het Constitutioneel Hof heeft in haar besluit artikel 24 tevens in strijd geacht met de Grondwet, omdat de kiesgrenzen en de zetelverdeling destijds resulteerde in een onevenwichtige zetelverdeling, met discriminatie als gevolg. Deze onevenwichtigheid wordt gecorrigeerd doordat de zetelverdeling zoals verankerd in artikel 9 in overeenstemming is gebracht met de Grondwet. Hierdoor wordt aan het gelijkheidsbeginsel voldaan, waardoor er geen sprake is van onevenwichtige zetelverdeling tussen de districten. Gelet op het feit dat de zetelverdeling gestoeld is op de Grondwet, is de reden voor de wijziging van de kiesdistricten dan ook komen te vervallen. Immers is de ongelijkheid van het stemgewicht gecorrigeerd, waardoor er sprake is van een grondwettelijke uitoefening van het kiesrecht. De vigerende districtsgrenzen kunnen derhalve worden gehandhaafd

Artikel 38 lid 1 en 53 lid 2

De lijsten van kandidaten worden tevens verplicht digitaal aangeleverd met toegang tot het daartoe opengestelde internetportaal van het Ministerie van Binnenlandse zaken – en vervolgens van de Onafhankelijke Verkiezingsautoriteit (OVA) na de wettelijke operationalisering van de OVA.

Het bepaalde in de Wet Elektronisch Rechtsverkeer (S.B. 2017 no. 86) inzake elektronische informatie uitwisseling met bestuursorganen geldt, voor zover van toepassing. Tevens moeten de lijsten op papier worden ingeleverd, d.w.z. een hard copy; een kopie of uitgeprint PDF bestand van de digitaal aangeleverde lijst.

Paramaribo, 2023

CHANDRIKAPERSAD SANTOKHI